

KELLELE JA MILLEKS OMAKEELNE TEADUS- JA ERIALAKEEL? PILGUHEIT ETTEKANDEPÄEVALE „EESTIKEELSE TEADUSE TULEVIK“

Reet Hendrikson, Ülle Sihver

Ilmselt võib väita, et kõiki Eestis viljeldavaid teadusharusid ja teadustegevust laiemalt seob üks, ikka ja jälle päevakorra kerkiv teemaring: kas, milleks ja kellele on vaja omakeelset teadust ja eestikeelseid termineid? Ja siit edasi: milline on eestikeelse teaduse ja erialakeele tulevik? Nende küsimustega, iseäranis omakeelset erialakeelt puudutavaga, seisab taas kord silmitsi ka Kaitsevägi ja seeläbi Eesti sõjateaduski. Ilmselt ei teadvusta me õppejõudude, teadlaste ja spetsialistidena oma igapäevatöös alati seika, et meie endi keelevalikutest ja terminieelistustest sõltub omakeelse teadus- ja erialakeele käekäik. Ent kas omakeelne eneseväljendus on vajalik ikka igal erialal? Kui eeldada, et mitte, siis kuidas ja mille põhjal otsustada, millistel erialadel seda vaja pole? Kas taoline otsus on omakeelse teadus- ja erialakeele säilimise seisukohast ikka päris ohutu? Just selleks, et ärgitada teadlasi, õppejõude ja spetsialiste nimetatud teemadel kaasa mõtlema, on Eesti Maaülikooli eestvõttel koostöös riikliku eestikeelse terminoloogia programmiga alates aastast 2013 korraldatud igal sügisel erinevas vormis üritusi: seminare, ettekandepäevi, kõnekoosolekuid. Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused (KVÜÕA) on ürituste korraldamisele nõu ja jõuga kaasa aidanud praeguseks juba kolmandat aastat.

Kuna teemadering on ajatu ja aktualiseerus taas 2017. aastal seoses Kaitseväge terminitööga, on Sõjateadlase veergudel paslik meenutada eelmise aasta sügisel, 29. novembril toimunud ettekandepäeva. Ettekandepäeval esinesid seisukohavõttudega Eesti Maaülikooli, KVÜÕA, Tartu Ülikooli ja Eesti Keele Instituudi esindajad. Sõjandusvaldkonna esindajana võttis sõna KVÜÕA taktika õppetooli taktikalektor kpt Argo Sibul.

Ettekandepäeva avas maaülikooli teadusprorektor professor **Ülle Jaakma**. Professor tõstis oma sõnavõtus esile seika, et eesti erialakeelt on järjepidevalt arendatud juba sada aastat, seda tehti nõukogude ajal ja tehakse ka praegu.

Akadeemilise keele olemasolu on peetud Eesti rahva ja kultuuri tuleviku seisukohast väga oluliseks. Taasiseseisvumise alguses sulandus Eesti teadus kiiresti ingliskeelsesse maailma, tehes siinsed saavutused rahvusvaheliselt nähtavaks. Tänapäevaks on mitmed Eestis uuritavad teadusvaldkonnad jõudnud maailma tippude hulka. Kummatigi on varjuküljeks väitekirjade koostamine inglise keeles, seda eriti loodusteadustes. Jaakma sõnul tunnistavad doktorandid, et eestikeelset kokkuvõtet ainsa eestikeelse tekstina oma uurimistöö kohta on raske kirjutada, sest napib eestikeelseid termineid ja lausestus on harjumatu. Teisalt on eestikeelse teaduse publitseerimisel missiooni ja kirjakeele säilitamise kõrval praktiline väljund: teaduslik järelkasv ja kooliharidus. Jaakma leiab, et noortel ei teki huvi teadusmaailma vastu, kui teadlased ei saa neile nende emakeeles oma eriala tutvustada. Lisaks peab teadus tooma tulu ka riigi majandusele, järelikult peab olema ettevõtjaid võimalik tehnoloogilistest uuendustest ja uutest teadussaavutustest teavitada nende emakeeles ja arusaadavate terminitega. Oma teadmiste ja saavutuste edastamine emakeeles tagab teadusharude kestlikkuse. Seda saavad Jaakma hinnangul teha eelkõige kõrgkoolide õppejõud, teadurid, insenerid. Rahval on õigus teada, mida Eesti teadlased teevad, ja teadlastel peab olema võimalik valitsusele oma saavutusi ja plaane selgitada oma emakeeles.

KVÜÕA taktikalektor kapten **Argo Sibul** tõi oma etteastes esile nii edusamme eestikeelse sõjandusterminoloogia arendamisel kui ka KVÜÕA õppurite terminoloogilise ettevalmistuse pidevat paranemist viimase kümnendi jooksul. Veel ligi kümme aastat tagasi polnud ühtset eestikeelset sõjandusterminoloogiat olemas ja tuli lähtuda teiste riikide, näiteks Ameerika ja Soome terminitest. Nüüdseks on kpt Sibula hinnangul ühtne alus eestikeelsele sõjandusterminoloogiale loodud ja kokkulepe eriala põhiterminites saavutatud. Näitena toob ohvitser uued eestikeelsed sõjandusterminid *nihustama*, *lagundama* ja *naastama*. Samas nendib ta, et koostöös liitlastega on vajalik saada terminite taga olevatest mõistetest rahvusvaheliselt ühel moel aru. Nagu teistelgi erialadel, nii on ka Eesti ohvitseride paratamatus see, et nad peavad olema võimelised tegutsema mõlemas keeles ja saama hakkama nii Eesti kui ka NATO keskkonnas. Eesti pinnal leiab liitlastega aset tihe koostöö, mis võimaldab liitlastel Eestit kaitsta. Kpt Sibul toonitas, et just Eesti kaitseväelased on oma riigi kaitsmisel parimad eksperdid, kes saavad liitlastele õpetada, kuidas toimida siinses kliimas, loodusoludes ja mõtteviisis. Sel moel saab Eesti panustada NATO terminiarendusse ning esitada NATOle Eesti-spetsiifilised sõjandusterminid – nii nagu sõjalistel missioonidel on vaja just sealse keskkonnaga seotud sõjandussõnavara. Kokkuvõttes tõdes

kpt Sibul, et töö eestikeelse sõjandusterminoloogiaga jätkub, nagu jätkub ka sõjateaduse – uue, nüüdseks ametlikult tunnustatud teadusvaldkonna – arendamine. Selle ühe olulisima tandrina tõi ta esile KVÜÕAs väljaantava teadusajakirja Sõjateadlane, mis on praegu ainus sõjateadusele keskenduv eelretsenseeritav teadusajakiri Eesti Vabariigis ja millel on seetõttu tähtis roll omakeelse sõjandusterminoloogia arendamisel. „KVÜÕA on parimat eestikeelset sõjalist õpet andev õppeasutus!“ rõhutas oma etteaste lõpus endine põhi- ja keskastmekskursuse õppur ning praegune taktikaõppejõud.

Tartu Ülikooli õppeprorektor **Mart Noorma** käsitles oma sõnavõtus tänapäeva Eesti noorsoo suhtumist emakeelde ja keele-eelistuste kujundamist. Uus põlvkond mõtestab end üha rohkem maailmakodanikuna. Tänapäeva noored eelistavad piirideta liikumist, ingliskeelse kirjanduse lugemist ning nad mõtlevad globaalselt. Inglise keele oskus on vajalik rahvusvahelises suhtluses, majanduskoostöös, teaduses ja õpingutes. Kõige selle tõttu nõuab eesti keelt väärtustavate hoiakute kujundamine õppejõududelt ja teadlastelt häid ja läbimõeldud argumente. Äkki oleks arengu seisukohalt üldse kasulik minna üle inglise keelele? Noorma sõnul on vajadus *lingua franca* järele põhimõtteliselt ajutine olukord, mis annab veel paarikümne aasta jooksul mõningase edu inglise keele oskajatele. Noorma on siiski veendunud, et pikemas perspektiivis võetakse kasutusele universaalsed tõlkevahendid, mille abil ületatakse keelebarjäärid nii kõnes kui ka kirjas, ning ühise keele oskus muutub väheoluliseks. Eesti keele säilitamise tähtsus seisneb laiemas mõttes evolutsioonis, mille üheks oluliseks toimimismehhanismiks on erinevuste olemasolu. Noorma toonitas, et loovus vajab erinevusi. Inimkonna areng eeldab erinevusi, sealhulgas kultuuride ja keelte mitmekesisust. Järelikult võib maailmakodanikest Eesti noortele öelda, et nad saavad inimkonda kõige paremini teenida, mõistes eestlastena oma kultuurilist kuuluvust. Emakeelse kultuuri esindajana on maailma arengusse rohkem võimalik panustada kui nn kadakainglasena.

Õppeprorektor tõdes, et eesti teaduskeele korraldusse panustavad teadlased ja õppejõud pidevalt, koostades käsiraamatuid, õpikuid ja väitekirjade kokkuvõtteid. Samas tuleb arvestada, et need kirjutised ei ole laia levikuga. Siinkohal tõi Noorma välja vajaduse arendada eestikeelset Vikipeediat. Noorma hinnangul on just see sobiv koht, mille abil ja korrektset eestikeelset erialasõnavara kasutades vahendada erialateavet ja populariseerida oma eriala. Ainekursuste raames on Vikipeedias nüüdseks üle 1500 eestikeelse artikli, mida on kontrollinud erialade õppejõud, Vikipeedia konsultant ja eesti keele spetsialist. Noorma nimetab sellise laia avaliku väljundiga akadeemi-

list õppetööd üheks eesti teaduskeele edendamise vahendiks, mis aitab eriala populariseerimise kõrval kaasa omakeelse erialakeele arendamisele.

Kokkuvõtvalt leiab Noorma, et otstarbekas on panustada kõige suurema mõjuga tegevustesse, pidades seejuures silmas Eesti jaoks olulisi eesmärgi. Eesti noorte kui eristuva ja maailma arengut rikastava kultuuri kandjate sulandumisest rahvusvahelisse ingliskeelsesesse teadusesse kaotab vaid Eesti riik.

Tartu Ülikooli võrdleva politoloogia professor **Vello Pettai** tõdes oma ettekandes, et erinevalt loodus- ja humanitaarteaduse uurijatest iseloomustab riigiteadlasi interaktiivne suhe oma uurimisobjektiga. Teadlaste ja poliitikute lävimine arendab muuhulgas ka keelt, luues pinnase uudissõnade, nagu *lõimumine, vabakond, lähimuspõhimõte* tekkeks. Seega sõltub riigiteadustes erialakeele areng teadlaste kõrval paljus ühiskonnaliikmete sõnakasutusest. Erialakeele korrastamine on Pettai hinnangul siiski teadlaste ülesanne, kes vahendavad ühiskonnas toimuvat eriala- ja õppekirjanduses, andes seeläbi ka hinnangu mitteametlikele, kuid avalikkuses levinud ja tugeva sotsiaalse konnotatsiooniga märksõnadele, nagu *jokk, teine Eesti* või *peenhäälestus*. Need on Eesti-spetsiifilised, rahvusvahelises teaduskirjanduses arusaamatud ja tõlkimatud terminid. Seega suhestub riigiteadlane oma uurimisobjektiga kahel moel: nii sellega suheldes kui ka selle käitumist uurides. Politoloogia ülesanne on muuseas vahendada eesti keelde rahvusvahelisi termineid, mille eesti vasteid on vaja kõrgkooliõppes, vähemalt bakalaureuseastmes, ja Eesti poliitikutel riigikeeles suhtlemiseks. Politoloogia erialakeele arendamine pole Pettai sõnul suletud laborisse ega elevandiluu torni, vaid johtub vajadusest suhelda oma uurimisobjektiga ja avaldada uuringutulemused eesti keeles. Professor Pettai on seisukohal, et kõrghariduses on vajalik saavutada rahvusvaheline tunnustus, kuid mitte emakeelse kõrghariduse kadumise hinnaga.

Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi professor **Arvo Viltrop** esindas oma mõtteavaldusega meditsiini valdkonda. Professor sedastas, et teaduskeel on esmajoonel universaalne arvude, valemite, mudelite ja sümbolite süsteem, mis toimib ja mille üle arutletakse tänapäeval enamikule arusaadavas, inglise keeles. Viltrop leidis siiski, et tulevikus võib keelevalik praktilistel kaalutlustel muutuda või asenduda tehnoloogiliste lahendustega, kusjuures arengu määravad keele kasutajad. Meditsiinis seisab omakeelse erialakeele taga vajadus seletada teadussaavutusi ja anda erialast infot patsientidele, patsientide hooldajatele, samuti on see vajalik erialases õppetöös. Klinitistidel tuleb tegeleda terminiloomega, et leida

inglisekeelsetele terminitele sobivaid omakeelseid vasteid. Siinkohal tõi professor näiteid mõistetest, millele veel pole sobivat eestikeelset nimetust. Üks sellistest on haigus, mille ingliskeelne vaste on *hot spot* ja mille puhul oleks sõnasõnaline vastendamine kohmakas ega vastaks mõistele. Erialane keelekasutus on vajalik ka seadusandluses, kus mitme keele vahel tuleb saavutada õiguslik ja mõisteselge tasakaal. Loomatervishoiu alalt nimetas professor siin seadustes esinevat kohmakat terminit *jahipidamise õigust omav isik*, mille all on mõeldud kütti. Lihtsa ja lühikese omasõna asendumist mitmest sõnast koosneva ühendiga esindab ka *loomade ostu, müügi ja vahendamisega tegelev isik* (vrd ingl k *animal dealer*), mis tähendab loomakauplejat. Positiivse näitena valdkonna seadusandlusest esitas professor ingliskeelse termini *compartiment* vastena leitud uudissõna *bioturvarühmik* ('kindlale bioturvalisustasemele vastavate loomapidamisettevõtete rühm'), mis võimaldab vältida kohmakat ja läbipaistmatut võõrsõna *kompartement*. Kokkuvõtvalt leidis professor Viltrop, et meditsiini, sealhulgas veterinaarmeditsiini valdkonnas arendatakse eestikeelset erialakeelt, sest sellel on olemas kasutajad. Seetõttu on teadlastel, klinitsistidel ja õppejõududel ka motivatsioon tegeleda erialakeele arendamisega.

Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi õppejõud **Andres Aland** alustas oma sõnavõttu tõdemusega, et teadlaste töö on rahvusvaheliselt kättesaadav ja nähtav eelkõige ingliskeelsena. Aland tõi näite olukorrast Rootsis, kus väitekirjad koostatakse inglise keeles, samuti on ingliskeelsed doktoriõppe seminarid ja kollegiaalne erialasuhtlus. Samas koostavad Rootsi teadlased rootsikeelseid õpikuid ja esinevad Rootsi ajakirjanduses. Lahendus pole ka keeleline isolatsioon, kuhu satutakse rahvusvahelist suhtlust eirates. Nii on toimunud näiteks Vene Föderatsioon, kes oli 1970. aastal asutatud Rahvusvahelise Loomatervishoiu Ühingu aktiivne liige, kuid on nüüdseks loobunud ühingu kaudu publitseerimast, piirdudes venekeelse teadusruumiga.

Alandi hinnangul on Eesti veterinaaria ja loomakasvatuse valdkonnas vajalik nii ingliski- kui eestikeelne erialakeel. Veterinaarmeditsiini õppetöö toimub eesti- ja ingliskeelse õppekava alusel, seega vajavad õppejõud pidevalt täienevat terminivara mõlemas keeles. Valdonna doktoriväitekirjad on ingliskeelsed, kuid enne kaitsmist annab eestikeelsete resümee terminikasutusele hinnangu instituudi juures tegutsev terminikomisjon. Doktoriõppes toimuvatel seminaridel esinevad doktorandid valdavalt eesti keeles. Eestikeelsed on ka Eesti Loomaarstide Ühingu ajakirjas Eesti Loomaarstlik Ringvaade avaldatavad, kaitsstud väitekirjade populaarteaduslikud kokkuvõtted.

Andres Aland tegi ettepaneku hakata ka maaülikoolis välja andma eestikeelsete resümeeide kogumikku. Samuti leiab ta, et hea võimalus lubada doktorantidel praktiseerida eestikeelse erialateksti koostamist oleks nende kaasamine õpikute koostamisse.

Eestikeelse teaduse tulevikku veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse valdkonnas näeb Aland, nagu ka professor Viltrop, järjepidevalt areneva nähtusena: jätkuma peab eestikeelne terminitöö, et eestikeelne teadussõnavara säiliks ja uueneks. Sõnavõtja leiab, et riik võiks jõulisemalt sekkuda terminitöö korraldamisse ja ülikoolid peaksid juhtima oma valdkonna teaduskeelekorraldust. Aland lõpetab oma sõnavõtu oma kolleegi ja terminikomisjoni liikme dotsent Enn Ernitsa tsitaadiga: „Mõne teadusvaldkonna allkeele kadu oleks suureks hoobiks kogu eesti keelele, ahendades oluliselt selle kasutussfääri.“

Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi dotsent **Marko Kass** eritles oma sõnavõtus keelekasutusega seotud kogemusi ja tähelepanekuid nii doktorandi kui ka õppejõuna. Kass on seisukohal, et teadustulemuste üle diskuteerimine on üks teadlase olulisimaid oskusi, mille üliõpilased omandavad just emakeelses diskussioonis õppejõuga. Argumenteeritud arutelu ja väitlus avardavad mõtlemist, arendavad kõneleja väljendusoskust ja rikastavad sõnavara. Väliskolleegidega suhtleb teadlane inglise keeles ning kasutab ingliskeelsed termineid, mis on rahvusvaheliselt arusaadavad. Seega on inglise keele kasutamine teaduses ratsionaalne valik. Inglise keele oskust arendab doktorant ka doktoriõppe kohustusliku osana ettenähtud teaduskonverentsidel ja rahvusvahelistel kursustel. Eestikeelne erialane teabevahetus piirneb seevastu väitekirja teadusartikli formaadis kokkuvõttega ja teadustöö laiem eestikeelne tutvustamine on Marko Kassi sõnul siiani olnud doktorandi vabatahtlik initsiatiiv. Eestikeelne auditorium hõlmab samas tervet ühiskonda õpilastest ettevõtjateni. Tuginedes doktoriõppe kogemusele, nt esinemine koolides ja populaarteaduslike artiklite koostamine, leidis esineja, et kõik see on arendanud tema võimet end emakeeles väljendada ning õpetanud teda teadusest kõnelema kõigile arusaadavalt. Teadlase pikaajaline eesmärk ongi dotsendi hinnangul valdkonna tähtsustamine, avalikkuse huvi suurendamine teaduse vastu, suhete arendamine võimalike koostööpartneritega ja ülikooli tutvustamine.

Marko Kass on veendunud, et sissejuhatus erialasse peab põhinema emakeelsel erialakirjandusel. Õppejõuna töötades leiab uuemat nüüdisaegset teavet vaid konverentsikogumikest, mille digitaalne kättesaadavus on juhuslik, kuid üliõpilasi saab teadustöösse kaasata lisaks isiklikule eeskujule just

sisuka teaduskirjanduse abil. Siinkohal teeb dotsent ettepaneku tunnustada heade ja enim tsiteeritud eestikeelsete teadusartiklite koostamist avalikult ja avaldada neid ka eesti meedias. Lisaks sedastavad teaduspoliitika raamdokumendid, et teadussaavutused tuleb teha kättesaadavaks ettevõtjale. Kassi sõnul on seda otstarbekas teha just ettevõtja emakeeles.

Lõpetuseks esitas dotsent retoorilise küsimuse: „Kui keel on rahva oma, siis kelle käes on selle keele tulevik?“ Just teadlaste ülesanne on arendada kõnes ja kirjas omakeelset teadust.

Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi õppejõud **Kadri Kask** tugines sõnavõtus oma õpetamiskogemusele bakalaureuseastme üliõpilastega. Kui lähtuda eeldusest, et akadeemiline õppeprotsess on teaduslik, keerulise struktuuri ja terminoloogiaga teabevahendus, võivad üliõpilased esimesel õppeaastal raskustesse sattuda, sest neil tuleb üheaegselt õppida eriala ja seda kirjeldavat terminisüsteemi. Selleks et üliõpilased mõistaksid valdkonna mõistesüsteemi ja mõistete omavahelisi seoseid ning oskaksid termineid kasutada, on Kase hinnangul otstarbekas alustada ainesisu seletamist emakeeles ja seejärel õppida ära terminisüsteem. Nii omandatakse vajalikud erialateadmised ja ettekujutus sellest, kuidas ja mis vormis on neid teadmisi tavaks väljendada. Kask tõi näite ökoloogiast, kus käsitatakse taimi tootjadena, inimesi ja loomi tarbijatena. Sellisest mõistestusviisist lähtuvad näiteks võõrsõnalised terminid *produtsendid* ja *konsumendid*, *autotroofid* ja *heterotroofid*. See on erialasõnavara, millega üliõpilane jätkab õpinguid magistritasemel, saades seeläbi aru ka ingliskeelsest artiklist.

Kase sõnul tuleb lahendada ka dilemma üha keerulisemaks ja tehnoloogiliselt mitmekesisemaks muutuva maailma ning keelekasutuse vahel, mis peaks sellele vastukaaluks võimaldama tegelikkuse kirjeldamist lihtsate väljendusvahenditega. Mida keerulisemad ja tehnilisemad on objektid, nähtused ja nende omavahelised seosed, seda lihtsamalt tuleb osata nende olemust seletada, et suuta toimuvast aru saada. Kõige lihtsam on maailma mõista emakeeles ja juba seetõttu on lektor veendunud eestikeelse terminoloogia kestlikkuses. Eelmainitust ajendatuna lõpetab Kask oma ettekande terminiloomenäitega, pakkudes geneetika valdkonnas levinud anglitsismi *crossingover* (vrd ingl k *crossing over*) asemel liitsõnalist omaterminit *ristsiire*.

Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi lektor **Raul Omel** vahendab majandusteaduse erialakeelt esimese õppeaasta üliõpilastele. Mikro- ja makroökonomika on sissejuhatav, mahukas ja põhjaloov aine, mistõttu on

arusaadavus õppija jaoks ülimalt tähtis. Omel märgib, et demokraatlikus kapitalismis on indiviidi seisukohalt õigustatud soov lävida oma sihtrühmaga samas keeles, mis ei pruugi olla tema emakeel. Majandusteaduse ajaloost on teada juhtumeid, kus oma emakeeles publitseeriva teadlase töö on avastatud alles pärast sama teabe avaldamist inglise keeles kirjutavate autorite poolt.

Lektor selgitas, et majandus hakkas arenema siis, kui ühiskonnaliikmed hakkasid oma oskustega kauplema. Majandus tähendab tehinguid, seega rikastab mitmes keeles avaldamine ja esinemine majanduselu. Majandusteooria järgi reageerivad inimesed stiimulitele ja eesmärkidele. Kui ühiskonna eesmärk on hoida eesti keelt, tuleb leida vaba turu tingimustes toimivad stiimulid, kuna vaba turgu iseloomustab väiksemate keelte kadumise ja suurte domineerimise risk. Seega tuleb riigil seada majanduslikult ebaefektiivne lisaeesmärk tururike parandada. Praegu puudub akadeemiline tellimus ehk stiimul kirjutada majandusteadusest eesti keeles ja koostada omakeelseid õpikuid, sest ingliskeelne erialateave on kättesaadav. Lisaks inglise keele domineerimisele on õppetöös uue teema puhul risk kasutada minimaalselt mugandatud võõrkeelendeid, mitte luua süsteemselt omakeelseid termineid. Õppetöö rahvusvahelistumine suurendab küll ülikooli konkurentsivõimet, ent teisalt vähendab see tehingute hulka, seega mõjub ka majanduselule negatiivselt, muutes selle lihtsakoelisemaks. Omel tõi võrdluse transpordivaldkonnast: inimesed ei taha sõita ühesuguste autodega, kuid peaksid tahtma rääkida vaid ühte keelt? Lektor täheldab, et majandusteadlaste aastakonverentsidel Eestis peetakse järjest enam ingliskeelseid ettekandeid, mis tõestab eelmainitud väidet, et stiimuli puudumise ja tururikke tõttu hakatakse vähemprestiižset keelt vähem kasutama. Ka ei otsi eesti majandusteadlased omakeelset foorumit.

Kokkuvõtvalt leidis Omel, et eestikeelse majandussõnavara arendamine on vajalik, kuid sellega tegeletakse pigem kutsumusest ja entusiasmist. Lektor ei pea tõenäoliseks, et majanduses kaoks omakeelne oskuskeel, kuid stiimulite puudumise tõttu ei saa seda ka välistada. Siin tõi ta näiteks Eesti Panga toimetised, mis ilmuvad 2008. aastast alates inglise keeles, kuigi Eestis pole selleks vajadust. Ehkki eestikeelse majandusteaduse tulevikku kujundavad vastakad tendentsid, arvab kõneleja, et optimismiks on siiski põhjust.

Maaülikooli keelekeskuse juhataja **Ülle Sihver** rõhutas oma sõnavõtus vajadust arendada riigikeele kõrval mitme võõrkeele oskust, kuna see avardab õppija maailmavaadet ja võimaldab paremat ligipääsu erialakirjandusele. Sihver kirjeldas Eesti teadlase kirjaliku eneseväljendusoskuse arengut üldhariduskoolist väitekirjani ja selgitas, et väljendusoskuse aluseks on lugemus.

Väljendusoskuse kujundamisel on oluline roll loetud õppe- ja teadustekstidel, sealhulgas nende sisulisel ja vormilisel sidususel ning õigekeelsusel. Sihver tõdeb, et eesti teaduskeelekeskkond on rahvusvaheline ja ingliskeelne. See soosib üliõpilaste ja teadlaste inglise keele õppimist, ingliskeelset suhtlust ja publitseerimist. Doktorantuuris on erialane õpe koos publitseerimiskohustusega suures osas ingliskeelne. Erialast kõnelemisostkust arendavad omakorda rahvusvahelised konverentsid, kus töökeel on valdavalt inglise keel.

Eestikeelse teaduse vajalikkusest kõneldes nimetab Sihver valdkondi, kus omakeelsete väljendusvahendite olemasolu on möödapääsmatult oluline. Lisaks haridusvaldkonnale on omakeelne suhtlus vajalik praktikutega lävides, samuti meedias jm populaarteaduslikus teabeedastuses. Eesti teaduskeelt valdava spetsialisti kujunemisel on määrav tähtsus bakalaureuse- ja magistriõppel ning vastava oskuse omandamist demonstreerib lõputöö, doktorikraadi kaitsmisel väitekirja eestikeelne resüme, mis täidab kehtestatud sisu-, keele- ja vorminõudeid ning koostatakse varasemale kirjutamiskogemusele tuginedes. Teksti korrektuuri võib küll n-õ sisse osta, kuid arusaadava, sidusa, teadusteksti registriks vastava ja sobivate omakeelsete terminitega teksti koostamine on siiski autori enda ülesanne. Selleks et vältida teadusteksti, mis kujutab endast ingliskeelse lauseehitusega, võõrterminid ja erialaslängi sisaldavat toortõlget, on riikliku terminoloogiaprogrammi toel võimalik saada oma resümeele tagasisidet. Sel otstarbel tuleb doktorandil teha koostööd eesti keele spetsialisti ja valdkonna terminikomisjoniga, kui see on olemas. Juhendaja ülesanne on mõista eestikeelse akadeemilise teksti toimetamise ja korrektuuri vajadust, samuti tunda resümee auditooriumi ning vahendada see teave doktorandile.

Ülikoolil tuleb seega leida võimalused, et siduda eriala omandamine keeleoskuse omandamisega. On ju doktorant tulevane õppejõud, kes hindab üliõpilaste koostatud eestikeelseid erialatekste. Üliõpilasel on vaja lõputöid koostades teada, mis iseloomustab head akadeemilist eestikeelset teksti, ning evida lõpetades akadeemilist kirjaoskust. Selleks et tekstilooimeoskuse arendamine oleks tulemuslik, peaks see toimuma eriala- ja keeleasjatundja ühistööna, mitte eraldi õppeainetes. Sihver rõhutas, et just sel moel on üliõpilasel võimalik mõista teksti sisu, vormi ja keele ühtsust.

Eesti Keele Instituudi direktor **Tõnu Tender** alustas oma sõnavõttu ülevaatega inglise keele kasutuselevõttust teaduskeelena Eestis viimase kahekümne aasta jooksul. Nüüdseks on inglise keel saavutanud *lingua franca* staatuse, mistõttu on eesti teaduskeele tulevik üliaktuaalne teema. Siinjuures tsiteeris Tõnu Tender akadeemik Peeter Tulviste 1998. aastal sõnastatud, ent

siiani endiselt aktuaalseid küsimusi: mida võidab ja mida kaotab ükskeelsusega teadus, mida teaduse tegija ja tarbija, milline oleks riigi ja rahvuskultuuri seisukohast mõistlik teaduskeele või -keelte poliitika? Tender on seisukohal, et Eestiski on teadlasena tegutsemise eeldus võõrkeelteoskus ja publitseerimiskeele valikul on oluline arvestada sihtrühma. Teadus on eesti rahvuskultuuri osa. Seetõttu on valitud rahvaesindajatel ja teadlastel Eesti rahva ees kohustus hoida eesti keelt elujõuliseks. Tenderi sõnul tuleb hoolikalt kaaluda, kas Eesti ühiskond suudab ja soovib tulevikus oma teadlaste arvu ja piiratud ressursside juures terminoloogiat arendada igas alavaldkonnas. Siinjuures tuleb siiski tähele panna, et eestikeelseid termineid vajame juba seepärast, et edastada ja selgitada rahvale teadusalast teavet ja arendada rahvusteadusi. Eesti teaduskeele arendamine ning eestikeelsete teadusartiklite ja õpikute avaldamine on äärmiselt olulised, sest neile tugineb muuseas õppetöö koolides ning oma uurimisvaldkonna propageerimine. Eesti keeles publitseerimine peaks Eesti Keele Instituudi direktori arvates olema Eesti teadlase kohustus, mis võetakse endale maksumaksja raha kasutamisega. Missioonitundeline teadlane peab oma olulisemad uurimistulemused avaldama nii eesti kui ka võõrkeeles. Samas ei tohiks niivõrd olulist küsimust jätta ainult teadlase südametunnistuse hooleks: valdkonda tuleb suunata ja korrastada, kasutades selleks seadusi ja keelestrateegiat koos oskuskeeletöö riikliku tegevuskavaga.

Kellele ja milleks siis ikkagi omakeelne teadus ja erialakeel? Sõnavõttudest jäi kõlama seisukoht, et eestikeelse teaduse publitseerimist motiveerivad kirjakeele säilitamise ja missioonitunde kõrval ka selgelt praktilised kaalutlused, märksõnadeks *teaduslik järelkasv*, *kooliharidus* ja *eestikeelse ühiskonna kestlikkus*. Inimkonna areng ja loovus eeldavad erinevusi, sealhulgas kultuurilist ja keelelist mitmekesisust, ning juba seetõttu ei saa ka teiste keelte oskust alahinnata. Samas saavad maailmakodanikest eestlased maailmakultuuri kõige paremini panustada just emakeelse kultuuri ja teaduse esindajatena. Keeleteaduses on teada-tuntud tõde, et allkeelte (sh eriala- ja teaduskeel, ent ka paikkondlikud ja sotsiaalsed murded) rohkus näitab keele elujõudu. Isegi ühe allkeele kadumine, mida keeleteaduses nimetatakse valdkonnakaotuseks, seab surve alla teised allkeeled ja valdkonnad. Eesti keel on üks neid väikekeeli, kel on olemas põhiseaduslik kaitse. Ometi on sellest vähe kasu, kui me keelekasutajatena ise mõne – kas eriala- või teaduskeele – valdkonna vabatahtlikult käest anname. Ettekandepäeva üldsõnum oli siiski lootusrikas ja seda nii tänapäeva kui tuleviku suhtes: jah, me vajame omakeelset teadust, termineid, erialakeelt!